

Digitalizácia zbierkových predmetov zo zbierok Vojenského historického múzea v Piešťanoch

Viera Jurková – Miloslav Čaplovič

Mgr. Viera Jurková
Vojenský historický ústav Bratislava – Vojenské historické múzeum Piešťany
Orviská cesta LDS-F-6
921 01 Piešťany
Slovakia
e-mail: viera.jurkova@vhu.sk

plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.
Vojenský historický ústav Bratislava
Krajná 27
821 04 Bratislava
Slovakia
e-mail: miloslav.caplovic@vhu.sk

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2017, 5:1:182-188

Digitization of collections in the Military historical museum in Piešťany

Vojenské historické múzeum Piešťany (ďalej len VHM) ako súčasť Vojenského historického ústavu Bratislava (ďalej len VHÚ) je právnickou osobou v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva obrany Slovenskej republiky (ďalej len MO SR). V zmysle registračnej listiny¹ a Zákona č. 209/2006 o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov je jediným celoštátnym múzeom a vrcholnou zbierkotvornou, vedecko-výskumnou a kultúrno-vzdelávacou inštitúciou v oblasti svojej špecializácie – vojenské dejiny Slovenska. Zároveň je ústredným informačným, metodickým, koordinačným a vzdelávacím centrom pre múzejnú činnosť v oblasti svojej špecializácie.²

VHÚ Bratislava bol zriadený Rozkazom ministra obrany č. 27 zo dňa 26. apríla 1994 ako pracovisko vojensko-historického výskumu, archívneho a múzejného zriadenia rezortu MO SR so sídlom v posádkach Bratislava, Trnava, Trenčín, Nové Mesto nad Váhom a Svidník.³ Na Ministerstve kultúry SR bolo zaregistrované ako Vojenské múzeum v Trenčíne v roku 1998.⁴ V roku 2004 sa Múzejné oddelenie Trenčín, tvorené Skupinou letectva, PVO a ťažkej bojovej techniky z Trenčína a Skupinou chladných a palných ručných zbraní z Nového Mesta nad Váhom, presťahovalo do Piešťan, kde sídli aj v súčasnosti.⁵

¹ Registračná listina č. MK: 2156/98 – 400 zo dňa 28. septembra 1998.

² Zákon č. 209/2006 o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov zo dňa 28. apríla 2009.

³ PURDEK, Imrich et al. 15 rokov Vojenského historického ústavu 1994 – 2009. Bratislava : VHÚ Bratislava, 2009, s. 17-19.

⁴ Registračná listina č. MK: 2156/98 – 400 zo dňa 28. septembra 1998.

⁵ PURDEK, ref. 3, s. 118-129.

VHM Piešťany tak v súčasnosti riadi a koordinuje činnosť dvoch múzejných oddelení – Piešťany a Svidník.⁶ Vo svojom zbierkovom fonde registruje k 31. 12. 2015 18 937 kusov zbierkových predmetov, zaradených do 22 zbierok: Chladné zbrane; Pištoly a revolyvery; Pušky a karabíny; Automatické zbrane; Delostrelecký materiál; Tanky a obrnená technika; Letecká technika; Technika PVO; Strelivo a náloživo; Spojovací materiál; Chemický materiál; Ženíjny materiál; Automobilová technika; Výstrojný materiál; Rady, vyznamenania a medaily; Bojové zástavy, štandardy, vlajky; Obrazy a plastiky; Proviantský materiál, Rôzny múzejný materiál, Optický materiál a Zdravotnícky materiál. Mo Piešťany z toho spravuje 8 395 zbierkových predmetov.⁷

Tab. 1 Rozdelenie zbierkového fondu VHM Piešťany Mo Piešťany

ZBIERKA	Počet zbierkových predmetov
Zbierka I - Chladné zbrane	226
Zbierka II - Pištoly a revolyvery	291
Zbierka III - Pušky a karabíny	369
Zbierka IV - Automatické zbrane	741
Zbierka V - Delostrelecký materiál	160
Zbierka VI - Tanky a obrnená technika	148
Zbierka VII - Letecká technika	139
Zbierka VIII - Technika PVO	21
Zbierka IX - Strelivo a náloživo	585
Zbierka X - Spojovací materiál	193
Zbierka XI - Chemický materiál	180
Zbierka XII - Ženíjny materiál	74
Zbierka XIII - Automobilová technika	254
Zbierka XIV - Výstrojný materiál	2146
Zbierka XV - Rady, vyznamenania a medaily	1566
Zbierka XVI - Bojové zástavy, štandardy, vlajky	113
Zbierka XVII - Obrazy a plastiky	27
Zbierka XVIII - Proviantský materiál	49
Zbierka XIX - Rôzny múzejný materiál	377
Zbierka XX - Optický materiál	340
Zbierka XXI - Zdravotnícky materiál	133
Zbierka XXII – Písomnosti	263
Spolu	8395

V súlade so svojím poslaním sa VHM Piešťany spolu s ďalšími 32 múzeami zapojilo do digitalizácie zbierkových predmetov v rámci projektu Digitálne múzeum. Tento projekt bol spolufinancovaný z finančných prostriedkov EÚ v rámci Operačného programu Informatizácia

⁶ Organizačný poriadok Vojenského historického ústavu č. 141/2016 zo dňa 1. marca 2016.

⁷ Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2015 zo dňa 26. apríla 2016.

spoločnosti, Prioritná os 2, Opatrenia 2.1. Projekt trval v období od februára 2012 do novembra 2015 a celkovo bolo nasnímaných 174 582 zbierkových predmetov.⁸

VHM Piešťany vstúpilo do tohto projektu s veľkými očakávaniami ako do veľkej neznámej. Prvé pracovné rokovania prebiehali už počas roka 2011, keď sa zástupcovia oboch strán dohodli na digitalizovaní 3 400 zbierkových predmetov.⁹ Začiatkom roka 2012 bola podpísaná *Zmluva o nájme zbierkových predmetov* a následne začal prebiehať ich výber.¹⁰ Čas však ukázal, že pôvodný výber musel byť z viacerých dôvodov prehodnotený a modifikovaný a ďalšie zmeny si vyžiadali aj samotný priebeh snímania. Nakoniec sa do projektu zapojilo len Múzejné oddelenie Piešťany a do digitalizačnej kampane bolo prihlásených takmer 2 000 zbierkových predmetov (konečné číslo sa nakoniec ustálilo na čísle 1 795 kusov).

Tab. 2 Počty zdigitalizovaných zbierkových predmetov zo zbierok VHM Piešťany Mo Piešťany

ZBIERKA	Chladné zbrane	Pistoľe a revolvery	Pušky a karabíny	Automatické zbrane	Delostrelecký materiál	Tanky a obrnená technika	Letecká technika	Strelivo a náloživo	Spojovací materiál	Chemický materiál	Automobilová technika	Výstrojný materiál	Rady, významnenania, medaily	Bojové zástavy, štandardy, vlajky	Proviantský materiál	Optický materiál	Zdravotnícky materiál	SPOLU
Σ	121	75	127	78	27	35	12	118	61	3	53	499	347	71	17	122	29	1795

Zbierkový fond VHM Piešťany je rozsiahly a rozmanitý nielen po obsahovej, ale aj po materiálnej a rozmerovej stránke. Kurátori a kustódi zbierok tak vybrali zbierkové predmety na základe viacerých parametrov, medzi ktoré patrili predovšetkým ich historicita a vysoká dokumentačná hodnota, stav ich zachovalosti a dostupnosť. Zbierkové predmety pochádzali celkovo zo 17 zbierok. Ako už bolo vyššie spomenuté, pri selekcii bol nakoniec zbierkový fond Múzejného oddelenia Svidník vynechaný a bolo rozhodnuté, že zbierkové predmety vo Svidníku budú zdigitalizované v druhej etape projektu.¹¹ Medzi hlavné problémy spojené s digitalizáciou, ktoré muselo VHM Piešťany vyriešiť, bola nedostatočná odborná spracovanosť a nízke percento katalogizačne spracovaných zbierok, personálne a materiálne zabezpečenie projektu a tiež priestorové vybavenie múzea.

Vzhľadom na históriu a vznik múzea v Piešťanoch možno povedať, že múzeum je mladé a jeho akvizíčná činnosť je stále bohatá. Každý rok múzeum prevezme do svojich zbierok

⁸ Hlavným žiadateľom projektu bolo Múzeum SNP Banská Bystrica a cieľom projektu bola vysokokvalifikovaná digitalizácia najvýznamnejších múzejných zbierok vrátane dobudovania infraštruktúry pre digitalizáciu na národnej úrovni. www.opis.gov.sk

⁹ Zápis z pracovného rokovania medzi VHÚ a Múzea SNP k projektu Digitálne múzeum zo dňa 18. 5. 2011.

¹⁰ Zmluva o nájme zo dňa 5. 1. 2016.

¹¹ Digitalizácia 514 ks zbierkových predmetov vo VHM Piešťany Mo Svidník prebehla v priebehu roka 2016 v spolupráci s Digitalizačným centrom Múzea SNP v Banskej Bystrici.

priemerne asi 150 zbierkových predmetov¹² a personálna poddimenzovanosť neumožňuje adekvátnu katalogizáciu zbierkového fondu. V prvom období po svojom vzniku sa múzeum špecializovalo na akvizičnú činnosť a, žiaľ, katalogizácia bola viac-menej druhoradá. Preto bolo jednou z hlavných úloh, a pre správcov zbierok tak trochu aj hnacím motorom, doplniť druhostupňovú evidenciu digitalizovaných zbierkových predmetov. Je potrebné povedať, že tento cieľ sa vo vysokej miere podarilo splniť.

Bežnejším problémom, s ktorým sa pravdepodobne stretli viaceré múzeá, bol problém s evidenciou zbierkových predmetov a následnou inštaláciou zbierkových predmetov, ktoré sa skladali z viacerých kusov. V takýchto prípadoch rozhodoval o inštalácii zbierkového predmetu samotný správca zbierky. Napríklad v prípade zbierky *XVI – Bojové zástavy, štandardy a vlajky* sa kurátorka rozhodla, že jednotlivé zástavy budú snímané samostatne a príslušenstvo k zástave (kmeňový list, dekréty, vyznamenania a stuhy – pokiaľ neboli pripnuté priamo na zástavu) bolo nasnímané v rámci detailného pohľadu. Toto rozhodnutie bolo podmienené snahou o jednotnosť nasnímania bojových zástav. Iný problém sa vyskytol pri digitalizácii zbierky *XIV – Výtrojny materiál*, kde sa princíp katalogizácie časom menil a niektoré uniformy sú v knihách prírastkov zapísané ako celky pod jedným prírastkovým a evidenčným číslom, niektoré uniformy sú „rozkúskované“ a každá časť odevu má vlastné prírastkové a evidenčné číslo. V podobnej situácii sa vyskytli aj správcovia iných zbierok, v ktorých sa nachádzajú rôzne súpavy, a preto samotná inštalácia bola posudzovaná výlučne individuálne.

Ďalší problém, ktorý muselo múzeum počas digitalizácie spolu s realizačným tímom – firmou *Studiom 727 s. r. o.* vyriešiť, bolo nedostatočné priestorové vybavenie. Kým časť predmetov bola prevezená a nasnímaná v priestoroch Západoslovenského múzea v Trnave, väčšina predmetov bola snímaná na mieste ich trvalého uloženia priamo pod dohľadom kurátorov. Pôvodné plány umiestnenia digitalizačného pracoviska v priestoroch kasární stroskotali na nedostatočnej elektroinštalácii a nedostatočnej výške stropov, preto bolo digitalizačné pracovisko premiestnené do expozície na letisku v Piešťanoch. Špecifickým faktorom, ktorý možno spôsobil problémy aj iným múzeám, bola hlavne rozmerová rôznorodosť a tým aj značne obmedzená flexibilita zbierkových predmetov. Ide predovšetkým o veľkorozmernú techniku, ktorá už nie je pojazdna, respektíve nebolo možné ňou hýbať. Preto sa aj v priebehu realizácie mnohokrát menili a prispôbovali metódy snímania.

Tab. 3 Rozdelenie digitalizovaných zbierkových predmetov podľa dimenzionality

Dimenzionalita	Počet zbierkových predmetov
2D do A3	67 ks
2D nad A3	5 ks
3D do 70 cm	1017 ks
3D nad 70 cm	706 ks

¹² V posledných rokoch je akvizične činnjšie Mo Piešťany: v roku 2010 bolo prijatých 120 zbierkových predmetov, v roku 2011 152 ks, v roku 2012 141 ks, v roku 2013 291 ks, v roku 2014 162 ks a v roku 2015 104 zbierkových predmetov. Prevažnú väčšinu získalo múzeum prevodom a darom. In: Výročné správy VHÚ Bratislava za roky 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 a 2015.

Personálne sa na priebehu snímania podieľalo osem správcov zbierok, pracovalo sa v dvojzmennom režime. Napriek tomu sa pôvodný termín ukončenia posunul o takmer dva mesiace. Digitalizácií predchádzala príprava zbierkových predmetov. V jej rámci prebehla konzervácia 193 kusov zbierkových predmetov, na ostatných bolo vykonané základné suché ošetrovanie. Na konzervácii (týkalo sa malorozmerných predmetov) sa podieľali odborní konzervátori z Digitalizačného centra, ktorí mali zriadené dočasné pracovisko v priestoroch VHM Piešťany. Časť predmetov bola odoslaná a konzervovaná priamo v Banskej Bystrici. Samotné snímanie zbierkových predmetov bolo uskutočnené viacerými metódami. V princípe boli predmety rozdelené do viacerých skupín podľa dimenzionality.

Tab. 4 Rozdelenie digitalizovaných zbierkových predmetov podľa metód snímania

Metóda snímania	Počet zbierkových predmetov
2D snímanie kontaktné (2D do A3)	12 ks
2D snímanie plastické (2D do A3)	55 ks
2D snímanie kontaktné (2D nad A3)	5 ks
3D snímanie stereo (3D do 70 cm)	616 ks
3D snímanie so skladanou hlĺbkou ostrosti (3D do 70 cm)	57 ks
3D snímanie mikro a makro objektov (3D do 70 cm)	335 ks
3D snímanie mikro a makro objektov so skladanou hlĺbkou ostrosti (3D do 70 cm)	4 ks
Snímanie metódou objektivej panorámy nadrozmerých 3D predmetov (3D nad 70 cm)	485 ks
Snímanie metódou objektivej panorámy nadrozmerých 3D predmetov optickou metódou snímania (3D nad 70 cm)	13 ks
Snímanie nadrozmerých 3D predmetov optickou metódou snímania (3D nad 70 cm)	53 ks
Veľkorozmerné snímanie 3D objektov (3D nad 70 cm)	157 ks

Aj tu mnohokrát dochádzalo k premiestňovaniu zo skupiny do skupiny. Mnohé prípady boli sporné a veľakrát ani správcovia zbierok nevedeli, kam daný predmet zaradiť. V mnohých prípadoch to boli predmety, ktorých rozmery záviseli od spôsobu inštalácie. Napríklad v prípade, že bola súprava zložená, prepravná debna mala rozmery do 70 cm. Pri jej rozložení boli rozmery, samozrejme, väčšie. Pri prvotnom rozdeľovaní predmetov do skupín ešte kurátori nevedeli, akým spôsobom bude digitalizácia prebiehať. Mnohokrát preto dochádzalo k premiestňovaniu predmetov a po konzultácii medzi kurátormi a fotografmi aj k zmene navrhutej metódy

snímania. V niektorých prípadoch bolo zvolenie kategórie nie práve najšťastnejšie, ako v prípade niektorých vyznamenaní, ktoré boli snímané ako predmety do 2D.

Predmety, ktoré boli v rámci dimenzionality zaradené do skupiny 2D do veľkosti A3 (67 ks) a 2D nad A3 (5 ks), boli prevezené a nasnímané v Západoslovenskom múzeu v Trnave. Týkalo sa to 77 ks zbierkových predmetov, z ktorých nasnímali 72 ks, 5 ks bolo preradených medzi predmety 3D (predmety s odleskom a pod.). Digitalizácia predmetov tejto skupiny prebiehala v prvej etape, keď ešte kurátori neboli oboznámení so spôsobom snímania, ani jej výsledkom. Navyše, tým že snímanie neprebiehala v mieste uloženia, kurátori nemohli ovplyvniť ani inštaláciu predmetov. Väčšina zbierkových predmetov však bola snímaná priamo v expozícii VHM Piešťany, kde bolo vytvorené digitalizačné pracovisko. Vytvorenie digitalizačného pracoviska si vyžiadalo menšie zmeny v expozícii, čo v konečnom dôsledku vyvolalo aj rozhodnutie dočasne zatvoriť expozíciu pre verejnosť.

Charakter predmetov si vyžiadali aj špeciálny výber metódy snímania. Výber metódy snímania bol stanovený Digitalizačným centrom a Studiom 727 s. r. o., v niektorých prípadoch bol konzultovaný s konkrétnym správcou zbierky.

Možno najzaujímavejším (ale aj najnáročnejším) bolo snímanie nadrozmerných 3D predmetov optickou metódou snímania. Konečným výstupom bolo vytvorenie 3D modelu predmetu, ktorý bol vyskladaný z veľkého počtu fotografií nasnímaných z rôznych uhlov. Touto metódou boli nafotené predovšetkým tanky, obrnené transportéry a lietadlá. Pri nich boli nafotené aj interiéry, ktoré nie sú verejnosti bežne prístupné. Ide predovšetkým o zbierkové predmety, ktoré sú vystavené priamo v expozícii múzea.

Využitie výstupov

Hlavným cieľom celého digitalizačného procesu malo byť skompletizovanie odborných informácií o múzejných zbierkach a ich sprístupnenie verejnosti vo forme digitálnej študovne.

VHM Piešťany plánuje využívať a už vo veľkej miere aj využíva, výstupy tohto projektu mimo katalogizácie zbierkového fondu v rámci svojej prezentácie. Výsledky projektu – samotné fotografie (vrátane 3D modelov) prezentuje niekoľkými formami. Okrem európskeho projektu Digitalizácia múzejných zbierok zamestnanci VHÚ Bratislava – VHM Piešťany súčasne pracovali na projekte EÚ *Vybudovanie informačno-technického zabezpečenia pre zvýšenie kvality výskumu VHÚ*, ktorý bol spolufinancovaný v rámci operačného programu EÚ *Výskum a vývoj*. Projekt realizovala spoločnosť ATOS IT Solution and Services s. r. o. od februára do októbra 2015. Okrem hardvérového vybavenia boli hlavnou súčasťou projektu tri aplikačné vybavenia:

- APV 1 Softvérové nástroje pre sprístupnenie a skúmanie výskumov objektu pre CVZP VHÚ,
- APV 2 Dlhodobé a dôveryhodné uchovávanie digitálnych objektov pre CVZP VHÚ,
- APV 3 Multimediálne nástroje a obsahové moduly pre prezentácie a navigácie pre CVZP VHÚ.

Práve tretia časť je pre návštevníka najviac zaujímavá a práve tu boli použité výstupy z digitalizácie. V priestoroch múzea sú umiestnené informačné kiosky, kde si môžu návštevníci prečítať detailné informácie o jednotlivých vystavených zbierkových predmetoch. Súčasťou

týchto informácií by mali byť aj o fotografie, prípadne aj 3D modely týchto predmetov.¹³ Tieto fotografie sú sčasti využité aj v rámci e-bádateľne, ktorá je v súčasnosti v rámci udržateľnosti projektu neustále doplňovaná a záujemcom je prístupná online na stránke ústavu.¹⁴ Ďalším cieľom VHÚ BA je pokračovať a v rámci udržateľnosti tohto projektu pokračovať a postupne zdigitalizovať a v elektronickej podobe sprístupniť všetky múzejné predmety v oboch múzejných oddeleniach.

Zoznam prameňov a literatúry (References)

Literatúra (Bibliography)

- PALKOVIČ, Martin (2016). Vojenské múzeum je po novom multimedialne. 26. 2. 2016. Dostupné online: <https://www.zpiestan.sk/spravy/vojenske-muzeum-je-po-novom-multimedialne/>.
- PURDEK, Imrich et al. (2009). *15 rokov Vojenského historického ústavu 1994 – 2009*. Bratislava : VHÚ Bratislava, 2009, s. 17-19.

Dokumenty z registratúry Vojenského historického ústavu (Archival sources)

- Organizačný poriadok Vojenského historického ústavu č. 141/2016 zo dňa 1. marca 2016.
- Registračná listina č. MK: 2156/98 – 400 zo dňa 28. septembra 1998.
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2010 zo dňa 4. mája 2011.
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2011 zo dňa 23. apríla 2012.
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2012 zo dňa 29. apríla 2013.
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2013 zo dňa 28. apríla 2014.
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2015 zo dňa 17. apríla 2015
- Výročná správa Vojenského historického ústavu za rok 2015 zo dňa 26. apríla 2016
- Zápis z pracovného rokovania medzi VHÚ a M SNP k projektu Digitálne múzeum zo dňa 18. 5. 2011.
- Zmluva o nájme zo dňa 5. 1. 2016.

¹³ PALKOVIČ, Martin. Vojenské múzeum je po novom multimedialne. 26. 2. 2016. Dostupné online: <https://www.zpiestan.sk/spravy/vojenske-muzeum-je-po-novom-multimedialne/>.

¹⁴ www.vhu.sk.